

Bewoners woningtype A2 (split level)

LBS63
Landbouwstraat 63
6532 VP Nijmegen
www.lbs63.nl
Kvk-nummer: 70609241
Bank.: NL33SNSB0706104080
BTW-nummer: NL858392823B01

Nijmegen, 24 november 2020

Betreft: Advies verduurzamen van uw woning

Beste bewoner,

Wijkinitiatief De Duurzame Fluitersmaat heeft van een aantal woningen een advies voor het verduurzamen van verschillende typen woningen laten maken. Graag bieden we u een algemeen advies voor het verduurzamen van een Type A3 (split level) woning aan.

In het hiernavolgende advies proberen we u een duidelijk overzicht te geven van mogelijke woningaanpassingen die aansluiten bij uw woning. Dit advies zal worden toegelicht op een wijkavond op 27 januari 2021

Misschien heeft u al aanpassingen aan uw woning gedaan, of heeft u specifieke wensen of vragen. Dan is het ook mogelijk om een maatwerkadvies voor uw woning te laten maken.

Indien u van deze optie gebruik wil maken, kunt u een mail sturen naar info@lbs63.nl. We geven u dan meer informatie over werkwijze en kosten.

Met vriendelijke groet,

Esther Schenkelaars en Peter van der Kleij

Inhoudsopgave

1. Uw woonsituatie	3
2. Uw woning	3
3. Ons advies	4
<i>Aanbevelingen om eenvoudig energie te besparen</i>	4
Aanbeveling 1: Verbeter de ventilatie	4
Aanbeveling 2: Breng betere kierdichting aan.....	4
Aanbeveling 3: laat het CV-systeem goed inregelen	5
<i>Aanbevelingen om het huis te isoleren</i>	6
Aanbeveling 4: Vervang glas, ramen en/of kozijnen.....	6
Aanbeveling 5: isoleer de spouwmuren indien mogelijk nog na	6
Aanbeveling 6: Isoleer de begane grondvloer	7
Energieverbruik na alle bovengenoemde isolatieopties.....	7
Aanbeveling 7: pas energiezuinige koeling toe.....	7
<i>Aanbevelingen voor duurzame installaties</i>	8
Aanbeveling 8: installeer een ventilatiesysteem.	8
Aanbeveling 9: Leg een warmtepompsysteem	9
<i>Duurzame opwekking: zonne-energie</i>	10
Aanbeveling 10: installeer een zonneboiler	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Aanbeveling 11: installeer PV-(zonne)panelen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Aanbeveling 12: installeer een inductiekookplaat.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Aanbeveling 13: Bespaar op elektriciteit	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4. Uitvoering	11
<i>Kostenindicaties en besparing:</i>	11
<i>Duurzame leningen</i>	12
<i>Hypotheek</i>	12
<i>Subsidie</i>	12
Verantwoording	12
Bijlage Concepten energiezuinig wonen	13
<i>Energiebesparing en binnenklimaat</i>	13
<i>Ambitieniveau zuinig wonen</i>	13
Gasloos wonen.....	13
Zeer energiezuinige woonconcepten.....	14
Principes van een energiezuinig wonen.....	14

1. Uw woonsituatie

In de vragenlijst heeft u aangegeven dat:

- uw gezin bestaat uit: 2 volwassenen en 3 kinderen ouder dan 12 jaar
- u 's nachts de verwarming lager zet
- u ventileert met ramen open en een doucheventilator heeft
- kort tot gemiddeld doucht

In dit advies treft u informatie aan over hoe u uw woning stap voor stap kunt verduurzamen. Hierbij proberen we aan te sluiten bij uw persoonlijke situatie is. We adviseren in eerste instantie over hoe u uw huis op een comfortabele manier energiezuinig kunt maken.

We hebben uw energieverbruik ingeschat op:

- 1750 m3 gas
- 35 kWh elektriciteit

2. Uw woning

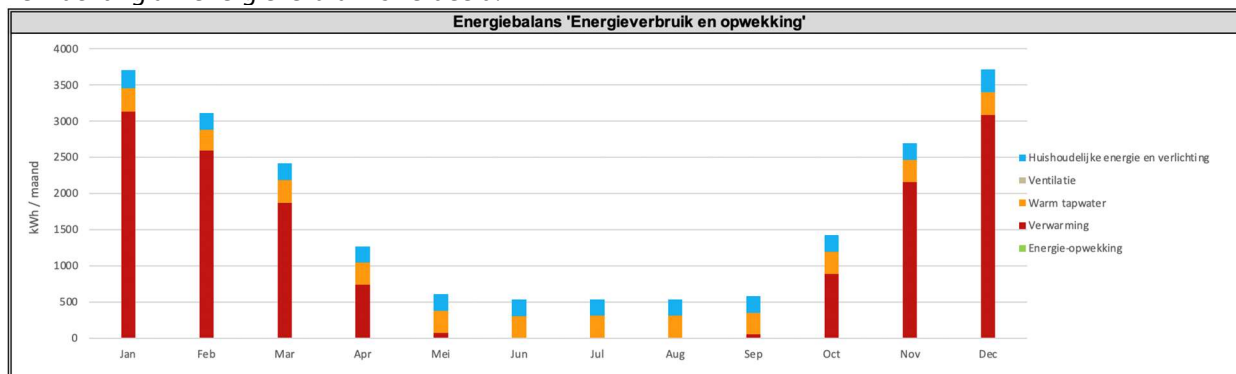
Uw woning is gebouwd rond 1980. Gevels zijn toentertijd geïsoleerd; heeft u een dakkapel of dakopbouw, dan is deze waarschijnlijk redelijk geïsoleerd. De begane grondvloer is niet geïsoleerd.

Er zijn sindsdien de volgende aanpassingen gedaan:

- er is een dakkapel gerealiseerd
- er is een nieuwe HR107 ketel is geplaatst

We hebben de energiebalans van uw type woning (indicatief) berekend. In onderstaande grafiek staat hoe naar verwachting uw energieverbruik is verdeeld:

Zoals is te zien gaat veruit de meeste energie op aan verwarmen van het huis.

De energiebehoefte is onderverdeeld in verwarming en warm tapwater, ventilatie, en energie voor huishoudelijk verbruik. Het overzicht geeft ook de gemiddelde gebruiken per maand. Dit is met name voor verwarming van belang.

In de bijlagen staan overzichten met de berekende gemiddelde energiebehoefte per onderdeel per maand.

Als u onderstaande adviezen opvolgt wordt uw woning energiezuiniger. Warmte blijft dan langer in huis nadat u de thermostaat lager hebt gezet. Ook krijgen vocht, schimmel en bacteriën minder kans. Dat is niet alleen gezonder, ook is het veel beter voor het behoud van uw huis.

3. Ons advies

Dit advies bestaat uit drie onderdelen:

1. Hoe u eenvoudig energie kunt besparen
2. Welke isolatiemaatregelen stap voor stap kunt nemen
3. Wat u het beste kunt doen als u gasloos of zelfs energieneutraal wil wonen

Aanbevelingen om eenvoudig energie te besparen

Aanbeveling 1: Verbeter de ventilatie

Als het huis beter wordt geïsoleerd en kieren worden gedicht, dan wordt goed ventileren belangrijker. Zolang u via de ramen en roosters ventileert, is het zaak om voldoende frisse lucht in huis te laten, zonder dat er heel veel warmte verloren gaat. Het is niet nodig om als er geen mensen in de ruimte zijn, voortdurend ramen open te laten staan. Beter is het om 1 a 2 keer per dag goed te luchten, door de ramen tegen elkaar open te zetten.

Een vochtig huis kost meer energie om te verwarmen. Zuig daarom vocht goed af, door de afzuigkap tijdens en na het koken te gebruiken. Droog was bij voorkeur buiten.

Zet nooit een raam open als u heeft gedoucht. Het vocht trekt uw huis in en condenseert op de koudste plek en kan daar schimmel veroorzaken. U kunt ook een badkamerventilator plaatsen of een ventilatiesysteem laten aanleggen (zie ook hieronder).

Aanbeveling 2: Breng betere kierdichting aan

Kieren bevinden zich vooral bij aansluitingen tussen constructies; tussen dak en gevel, tussen gevel en kozijnen en bij ramen en deuren. Op de thermografische foto's is te zien dat rondom kozijnen koude ontstaat. Dit komt omdat de aansluitingen niet goed dicht zijn.

Ook doorvoeren door gevels en daken zijn vaak niet kierdicht. Kieren zorgen voor ongewenste luchtverplaatsing in huis. Hoe meer lucht er door het huis gaat, hoe meer lucht je weer moet verwarmen.

U kunt met een natte vinger of wang voelen waar tocht door constructies komt. In elk geval de voordeur kan worden verbeterd of vervangen.

Maak de brievenbus dicht. Voor de post kunt u betere een aan de gevel gemonteerde of vrijstaande brievenbus buiten.

In een nieuwe voordeur kan de brievenbus achterwege blijven.

U voordeur kiert. U kunt hier tochtprofielen aanbrenge. Tochtprofielen zijn er in verschillende maten en sluiten goed af. Goede tochtprofielen zijn bv. van BUVA Solidseal® of Ellen®.

Gebruik afdichtband (compressband) en goede kit voor de overige aansluitingen. Kit kozijnen bij voorkeur van binnenuit. Er bestaan voor dakdoorvoeren geïsoleerde varianten.

Heeft u een kattenluik? Als u deuren vervangt, is een kattenluik niet aan te bevelen. Er bestaan geïsoleerde kattenluiken die door de een geïsoleerde deur of gevel of HR++-glas worden geplaatst. Met een sensor opent het luik alleen als uw kat naar binnen of naar buiten wil.

Hoe meer kieren u afsluit, hoe minder tocht u zult ervaren. Als u gaat isoleren, zullen ook kieren worden verminderd.

U kunt als u dit interessant vindt, een keer een *luchtdichtheidsmeting* laten uitvoeren in het huis. Het huis wordt dan op over en/of op onderdruk gezet. Met onschadelijke rook worden kieren zichtbaar.

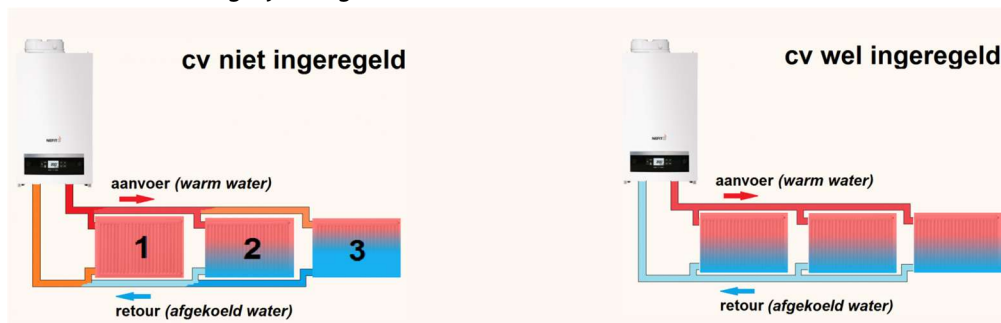
Met de rooktest, kun je gericht met tape, band en kit, kieren laten dichten.

Voorbeeld met blower door test: rook komt vanuit de kruipruimte de woonkamer in

Aanbeveling 3: laat het CV-systeem goed inregelen

De meeste centrale verwarmingssystemen (CV-systemen) zijn niet optimaal ingesteld. Zolang u nog met de gasketel verwarmt, is het rendabel om het systeem goed te laten inregelen. Door dit systeem goed in te regelen, werkt het systeem in het hele huis beter, en kan veel energie worden bespaard. Voor het inregelen van CV-systemen zijn gespecialiseerde bedrijven. Zij kijken o.a. naar:

- Waterzijdig inregelen van de radiatoren: Een CV-ketel zorgt er voor dat warm water door alle radiatoren in huis „stroomt“. Je kunt heel veel besparen door er voor te zorgen dat het water overal in de juiste verhouding door de radiatoren stroomt. Dit kan door de instellingen op de radiatorcranken te regelen. Radiatoren worden gelijkmatiger warm.

- Vermogens en samenstel van radiatoren: de vermogens van radiatoren zijn afgestemd op de ruimte die ze moeten verwarmen.
- Thermostaatregeling: de thermostaat hangt vaak in 1 ruimte, die dan de referentieruimte is. In de woonkamer is het meestal warmer dan in overige ruimtes. Soms is het beter om meerdere thermostaten op te hangen, in plaats van het werken met b.v. thermostaatknoppen aan de radiatoren.
- Pompregeling van de vloerverwarming (indien aanwezig)
- Instellingen van de ketel: standaard wordt het vermogen van de ketel vaak heel hoog ingesteld, waardoor deze onzuinig brandt en vaak aan- en uitspringt.

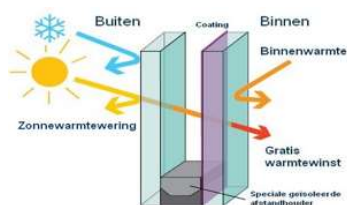
Ervaring leert dat door het goed inregelen van een CV-systeem 10-15% op het gasverbruik kan worden bespaard

Aanbevelingen om het huis te isoleren

Aanbeveling 4: Vervang glas, ramen en/of kozijnen

HR++(+)-glas

We adviseren om glas na ca. 30-40 jaar te vervangen.

Modern isolatieglas, meestal HR++ of HR+++ (triple) glas heeft een veel betere isolatiewaarde dan dubbel glas. Dat komt omdat dit glas gevuld is met een gas, meestal argon of krypton en een coating heeft.

Glas voelt vaak koud aan. Als ook de kozijnen of ramen kieren, geeft dit veel discomfort. Dit is de reden dat radiatoren en convectoren onder glas zijn geplaatst.

HR-glas geeft veel minder koudestraling.

Nieuwe Kozijnen

U Bent u van plan om kozijnen te vervangen, dan kunt u kiezen voor houten kozijnen, of kozijnen van kunststof of aluminium. Er bestaan grote verschillen in kwaliteit en materiaal van kozijnen. Dat geldt voor zowel de isolatiewaarde van het kozijn. Alle drie soorten kozijnen zijn verkrijgbaar in goed isolerende varianten. De isolatiewaarde van een kozijn wordt uitgedrukt in U-waarde. Een goed isolerend kozijn heeft een U-waarde van maximaal 1,5 of lager. Hieronder informatie waarmee u een goede keuze voor nieuwe kozijnen kunt maken.

Houten kozijnen

Het soort hout bepaald de isolatiewaarde van een kozijn. Zachthout heeft een betere isolatiewaarde dan hardhout. Modern zachthout is verduurzaamd, waardoor ze vrijwel niet meer rotten, en daarmee zeer onderhoudsvriendelijk zijn.

Kunststof kozijnen

De isolatiewaarde van kunststof kozijnen wordt bepaald door de holle ruimten in het kozijn. In deze holte worden schotjes geplaatst, die kamers vormen. Deze kamers bepalen voor een groot deel de isolatiewaarde van het kozijn. Over het algemeen geldt: hoe meer kamers, des te beter de isolatie. De beste kunststof kozijnen hebben minimaal 5 kamers.

Aluminium kozijnen

Goed isolerende aluminium kozijnen zijn thermisch onderbroken, d.w.z. dat het aluminium aan de binnenzijde wordt onderbroken van het aluminium aan de buitenzijde. Metalen geleiden immers warmte goed. Tussen de twee aluminium zijden zit isolatiemateriaal.

Het is heel belangrijk dat de verwerker de kozijnen strak en kierdicht in het kozijn plaatst. Veelal worden kozijnen getaped (aan de binnenkant) voor een echt goed resultaat.

Triple glas is nieuwe kozijnen

Als u nieuwe kozijnen laat plaatsen, kunt u voor triple glas kiezen. De meerprijs voor driedubbel glas in nieuwe kozijnen is vaak gering. Driedubbel glas isoleert niet alleen beter dan HR++ dubbel glas, maar zorgt er ook voor dat koudestraling van het glas vrijwel niet meer voorkomt. Triple glas zorgt daardoor voor nog meer comfort.

Prijzen van kozijnen verschillen erg. Hout en aluminium zijn (meestal) duurder dan kunststof. Ook het uiterlijk, die isolatiewaarde en hoe makkelijk kozijnen te plaatsen zijn, beïnvloeden de uiteindelijke prijs. Veel aanbieders. Openslaande ramen zijn veel duurder dan kozijnen met vast glas. Het is niet nodig om in elke ruimte meerdere openslaande ramen te hebben. Ook ventilatieroosters in het glas zijn duurder (zie onder bij ventilatie).

Met nieuwe kozijnen en triple glas (in het hele huis) bespaart u ca. 430 m3 gas per jaar

Aanbeveling 5: isoleer de spouwmuren indien mogelijk nog na

De spouw van uw woning is bij de bouw in 1978 geïsoleerd met steenwoldekens of glaswoldekens. Deze isolatie is zeer waarschijnlijk verzaakt. We schatten in dat de kwaliteit van de isolatie niet best is.

De spouw kan mogelijk worden bij-geïsoleerd met speciaal isolatiemateriaal (meestal een flexibel schuim, zoals ComfortFoam®, Enverifoam®, Aminotherm® dat zich vormt naar de huidige isolatie en dampopen is. Als de isolatie in vlokform in de spouw is aangebracht, of geheel is verpulverd, kan de oude isolatie kan door middel van een zogenaamde Spouw Sweep worden verwijderd. Meestal is dit niet nodig. Als de spouw vervuild is, bijvoorbeeld met cementresten kan vochtdoorslag ontstaan. In veel gevallen kan de spouw plaatselijk worden schoongemaakt. Een goede inspectie van de spouw is belangrijk om vochtdoorslag te voorkomen, en het juiste materiaal te kiezen.

Spouwmuurisolatie wordt het meest toegepast in bestaande woningen. In de buitengevels (dus niet in de woningscheidende muren) worden gaten geboord en isolatiemateriaal ingespoten.

Het is belangrijk dat de voegen van uw woning in goede staat zijn omdat anders vochtproblemen kunnen ontstaan. De staat van uw gevel is redelijk, maar woningen in de buurt hebben problemen met de voegen. In het kader van onderhoud raden we u aan voordat u de spouw laat isoleren uw huis opnieuw te laten voegen (kosten hiervan vallen buiten dit advies)

**Met spouwmuurisolatie bespaart u ca. 355 m3 gas per jaar
(afhankelijk van de huidige kwaliteit van de isolatie)**

Aanbeveling 6: Isoleer de begane grondvloer

Uw woonkamer bevindt zich grotendeels boven de ongeïsoleerde, koude garage. U kunt het plafond van de garage isoleren. Dat kan met een gespoten isolatiemateriaal, zoals Jetspray® of Icynene. Beide materialen kunnen onafgewerkt worden gelaten, maar u kunt natuurlijk ook een nieuw plafond laten maken. Deze zijn beide dampopen is, zodat er geen gevaar ontstaat dat de houten siervloer te vochtig wordt. Ook kunt u glaswol of steenwoldekens tegen het plafond maken. Ook deze kunt u afwerken met een nieuw plafond. Omdat er veel leidingen tegen het plafond lopen, zijn harde isolatieplaten lastig te verwerken.

Met vloerisolatie bespaart u ca.80-100 m3 gas per jaar¹

Energieverbruik na alle bovengenoemde isolatieopties

Hierboven hebben we bespaaropties apart berekend. Hoe meer men al geïsoleerd heeft, hoe lager de besparing van een volgende isolatiemaatregel is. U kunt de besparing daarom niet bij elkaar optellen.

**Met alle bovengenoemde isolatie-opties bespaart u
ca. 882 m3 gas**

Hiermee daarmee voldoende geïsoleerd om comfortabel met een warmtepomp te verwarmen.

Aanbeveling 7: pas energiezuinige koeling toe

Deze zomer en vorige zomer hebben laten zien dat koeling steeds belangrijker gaat worden. Een traditionele airco is energie-onzuinig en veel mensen vinden airco-kou onprettig. Maar er zijn manieren om op een energiezuinige manier het huis te koelen.

- Houdt ramen en deuren overdag zo veel mogelijk dicht.
- Zorg dat de zon buiten blijft. Zeker als u HR-glas heeft, kunt u beter aan de buitenzijde zonwerende maatregelen treffen, zoals:
  - Screens of luiken
  - Bladverliezende bomen, bijvoorbeeld lei-linden
  - Zonnescherm
- Pas nachtventilatie toe. Zodra het buiten koeler is dan binnen, zet u zo veel mogelijk ramen tegen elkaar open. Heeft u een schoorsteen of afsluitbaar kanaal in de keuken? Zet deze dan open. Een verticaal kanaal zorgt voor trek in huis.
- Heeft u een badkamerventilator? Zet deze dan ook aan.

---

¹ Jullie verwarmen weinig. Daarom valt onze berekening laag uit. Omdat vloerverwarming direct effect heeft op het comfort, en het deel van het huis waar jullie verwarmen, valt de besparing in praktijk waarschijnlijk hoger uit.

- Het verdampen van water zorgt voor koelere lucht. Droog de was binnen, of leg natte handdoeken neer. Er bestaan ventilatoren met waterkoeling. Deze maken wel veel geluid, maar zorgen ervoor dat een ruimte enkele graden afkoelt.
- Sedum op een (plat) geeft ook verkoeling. Sedum kan ook onder zonnepanelen of collectoren gelegd worden!

Aanbevelingen voor duurzame installaties

Aanbeveling 8: installeer een ventilatiesysteem.

Moderne ventilatiesystemen zorgen voor minder maar gerichte ventilatie in huis. Er is een lage basisventilatie. Alleen als er ventilatiebehoefte is, wordt lucht intensief afgezogen. Het is dan niet nodig om ramen open te zetten.

Er zijn twee typen ventilatiesystemen:

- **Een mechanisch ventilatiesysteem:** deze zuigt lucht aan via roosters en zuigt deze af op plaatsen waar ventilatiebehoefte bestaat. De huidige ventilatiesystemen zuigen af in toilet, badkamer(s) en keuken. Er zijn ook mechanische ventilatiesystemen die ook in keuken, woonkamer, en slaapkamers afzuigen. Sommige zijn CO₂ en vocht gestuurd.
- **Een balansventilatiesysteem:** Een balansventilatie voert in alle ruimten waar geleefd wordt, dus ook in de slaapkamers lucht aan- en afvoeren. Op een balansventilatie wordt meestal een WTW-unit aangesloten, waarmee de warmte uit de afgezogen lucht wordt teruggewonnen.

Ventilatiesystemen vereisen een goede luchttoevoer. Bij mechanische ventilatie wordt lucht meestal aangevoerd via roosters in de ramen. Tegenwoordig zijn roosters zelfregelend, en openen alleen als ventilatie vereist is. Hierdoor komt wel koude lucht naar binnen.

Bij balansventilatie wordt de luchtaanvoer geregeld met een luchttoevoerkanaal door het dak of via gevels en wordt warmte uit de ventilatielucht teruggewonnen.

LET OP: Voordat u kozijnen kiest, is het zaak om u vast te oriënteren op het type ventilatiesysteem dat u op termijn wil laten aanleggen. Een mechanisch ventilatiesysteem vereist (geïsoleerde zelfregelende) ventilatieroosters; een balansventilatiesysteem juist niet!).

Voor het aanleggen van een ventilatiesysteem is enig breekwerk en herstelwerk noodzakelijk.

Er is maximaal € 1200 subsidie te verkrijgen op de aanleg van een ventilatiesysteem.

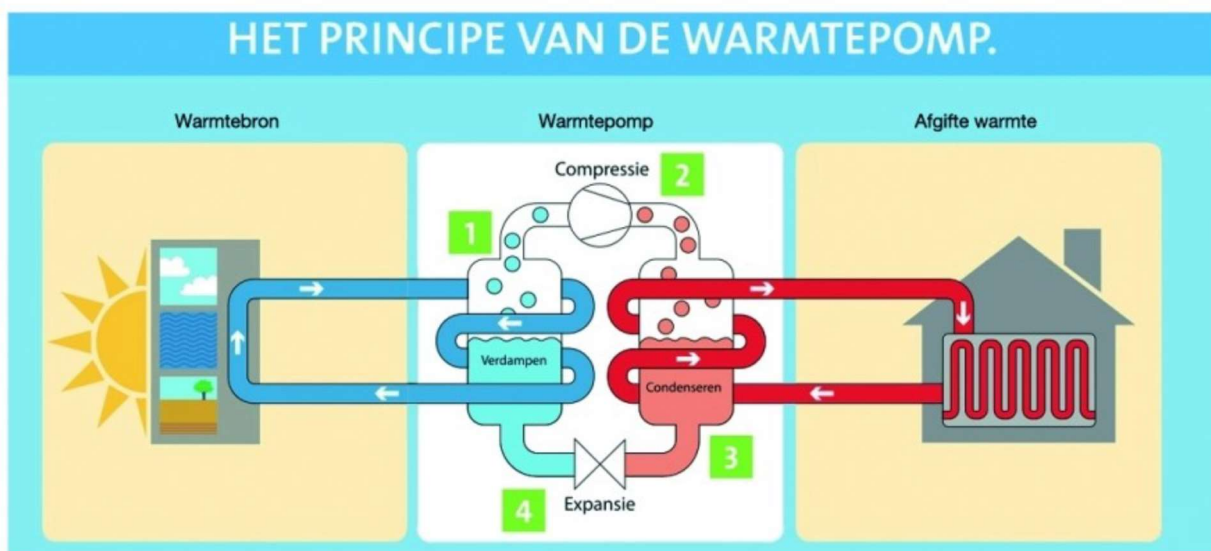
**Met een CO₂/vochtgestuurd ventilatiesysteem bespaart u ca. 175 m³ gas per jaar;
u gaat wel ca 255 kWh elektriciteit verbruiken**

Aanbeveling 9: Leg een warmtepompsysteem

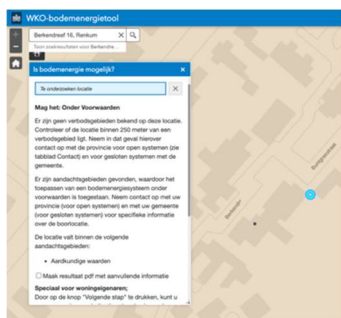
De verwachting is dat Renkum, net als de rest van Nederland over een aantal jaren wordt afgesloten van gas. Er zijn nog geen concrete plannen voor alternatieve warmtedistributiesystemen die collectief zullen worden aangeboden. U kunt op termijn ook zelf een verwarmingssysteem laten installeren, zoals een warmtepomp.

Een warmtepomp onttrekt warmte aan een bron. Er zijn meestal buitenlucht of de bodem onttrekt. Beide voor en nadelen hebben. (Zie voor uitleg bijlage 1).

Een warmtepompsysteem dat standalone (dus zonder de gas-cv-ketel) werkt bestaat uit:

- Een warmtepomp van minimaal **8 kW** met
  - een buitenunit die lucht aanzuigt, of
  - twee bodemlussen
- Een boiler van ca. 250 liter.
- Optioneel: extra verwarmingsafgifte

In uw wijk mag onder voorwaarden bodemwarmte worden aangelegd. Er geldt een aandachtsgebied voor aardkundige waarden.

Warm tapwater

Een warmtepomp kan niet (zoals de gasketel) snel veel water verwarmen. Daarom is het altijd nodig om voor het warm tapwater een boiler te hebben. Voor 2 personen volstaat een boiler van ca. 180-200 liter. Voor 3 personen is een boiler van 200 voldoende. Op deze boiler kunnen ook zonnecollectoren worden aangesloten (zie onder).

Verwarmingsafgifte

Wat het alternatief ook gaat worden, het is in alle gevallen zuiniger om met lagere aanvoertemperaturen het huis te verwarmen. Een gasketel heeft aanvoertemperaturen tot 90°. Een warmtepomp kan deze hoge temperaturen niet maken. Daarom is een warmteafgiftesysteem dat met lagere temperaturen verwarmt nodig.

U heeft nu radiatoren met veel afgiftecapaciteit. Deze afgiftecapaciteit is nodig om het huis met hoge temperaturen te kunnen verwarmen, maar ook erg energieonzuinig.

U kunt overwegen om (op termijn) wandverwarming te laten aanleggen. De houten siervloer is niet geschikt voor vloerverwarming. Vloer- of wandverwarming werkt erg goed in combinatie met een warmtepomp, maar is ook energiezuinig als u met een ander systeem gaat verwarmen. Wandverwarming geeft heerlijke stralingswarmte. Als beide geen optie zijn, kunt u blijven verwarmen met de huidige radiatoren. Misschien moet het vermogen van de radiatoren wel worden uitgebreid, b.v. door een extra laag-temperatuur-radiator bij te plaatsen. U kunt per ruimte voor een laag temperatuurradiator kiezen die ook kan ventileren, en/of koelen.

De warmtepomp: nu hybride, straks standalone

Vaak is het mogelijk om aan de huidige gasketel een zogenaamde hybride warmtepomp te koppelen. De warmtepomp verzorgt dan de verwarming behalve als dit niet meer rendabel is. Dan verwarmt de gasketel bij. U kunt dan de radiatoren blijven gebruiken.

Op termijn kunt u als u meer energiebesparende maatregelen hebt genomen, de warmtepomp standalone, dus zonder gasketel gaan gebruiken. U gaat dan gelijkmatiger verwarmen, zodat de leefruimten altijd op de gewenste temperatuur zijn.

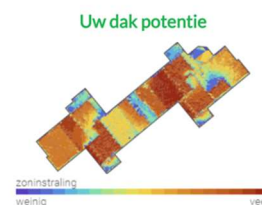
Met een hybride warmtepompsysteem bespaart u ca € 360,-
Met een standalone warmtepompsysteem wordt de gasrekening vervangen
door een elektriciteitsrekening.
U bespaart ca. € 700,- per jaar

Duurzame opwekking: zonne-energie

Uw woning is geschikt voor zonne-energie. Er zijn twee mogelijkheden:

- **Zonnecollectoren** verwarmen water in een boiler, die kan worden gebruikt voor douchen en/of warm tapwater.
- **Zonnepanelen** wekken elektriciteit op.

PV-T-panelen wekken zowel elektriciteit als warmte op.

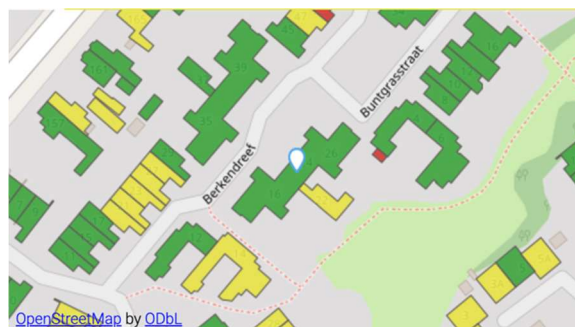
Bron: zonatlas

Duurzame opwekking: zonne-energie

Op de website www.zonatlas.nl kunt u kijken of uw woning geschikt is voor zonne-energie. Er zijn twee mogelijkheden:

- **Zonnecollectoren** verwarmen water in een boiler, die kan worden gebruikt voor douchen en/of warm tapwater.
- **Zonnepanelen** wekken elektriciteit op.

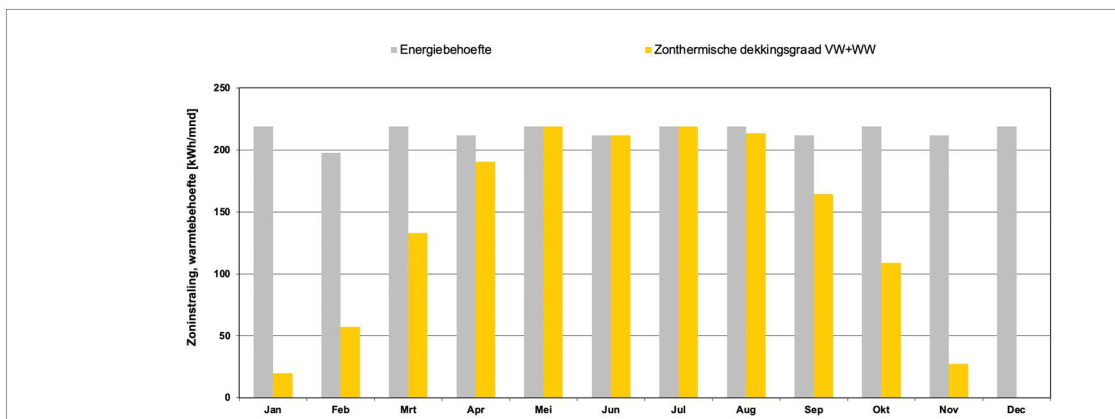
PV-T-panelen wekken zowel elektriciteit als warmte op.

Aanbeveling 10: installeer een zonneboiler

Mocht u overwegen om – op termijn - een warmtepomp te gaan plaatsen, dan zijn zonnecollectoren een goede optie.

Collectoren worden liefst dicht bij de boiler en de badkamer geplaatst. Collectoren zijn minder gevoelig voor schaduw en direct zonlicht dan zonnepanelen. Ze kunnen eventueel op de achterzijde van het hoge platte dak achter geplaatst worden.

Een zonneboiler kan t.z.t. samen met een warmtepomp voor verwarming en warm tapwater zorgen. Collectoren verbeteren het rendement van een warmtepomp aanzienlijk.

Aanbeveling 11: installeer PV-(zonne)panelen

Kijk op www.zonatlas.nl hoeveel zonnepanelen er op uw dak passen.

Aanbeveling 12: installeer een inductiekookplaat

Kookt u op gas, dan wordt u als u op termijn met een warmtepomp gaat verwarmen, ook afgesloten van gas. U moet dan wel een alternatief voor de gaskookplaat hebben. Inductie is de meest energiezuinige manier van elektrisch koken. Bovendien is inductie eenvoudig regelbaar. Als u de warmte onder de pannen lager draait, blijft de kookplaat niet heet.

Aanbeveling 13: Bespaar op elektriciteit

Voor tips voor het besparen op elektriciteit, klik op de link van MilieuCentraal!

4. Uitvoering

Kostenindicaties en besparing:

Besparingen zijn afhankelijk van hoe uw huis verder is geïsoleerd en van uw stookgedrag. Als u bijna nooit thuis bent en al nauwelijks stookt, bespaart u netto minder dan wanneer u elke dag thuis bent en altijd de verwarming hoog hebt staan. U kunt besparingen niet bij elkaar optellen. Elke volgende maatregel heeft minder energiebesparing tot gevolg. Wel zal naar verwachting het binnenklimaat sterk verbeteren. Onderstaande prijzen en besparing zijn indicaties:

Overzicht besparingen

	Kosten	Subsidie	Totaal	Besparing p.j.
Waterzijdig inregelen	€ 300	€ 90	€ 210	€ 144
Spouwmuurisolatie	€ 2.700	€ 864	€ 1.836	€ 320
Vloerisolatie	€ 1.120	€ 308	€ 812	€ 90
Nieuwe kozijnen	€ 39.000	€ 150	€ 38.850	€ 387
Nieuwe deuren	€ 3.960	€ 528	€ 3.432	Berekend bij kozijnen
Zonneboiler	€ 4.500	€ 750	€ 3.750	€ 216
Zonnepanelen 16 x 360 WP	€ 8.500			
Hybride warmtepomp	€ 6.700	€ 1.500	€ 5.200	€ 357
Of Lucht-water warmtepomp inclusief afgiftesysteem (standalone)	€ 15.000	€ 1.800	€ 13.200	€ 697

Duurzame leningen

Er zijn diverse mogelijkheden om voorgestelde maatregelen te financieren. De gemeente Renkum verstrekt een zogenaamde toekomstbestendig wonen-lening. Wilt u gasloos of 0-op-de-meter worden, dan is het maximum leenbedrag € 50.000. Deze heeft een laag rentepercentage en de rente is aftrekbaar van belasting. Sommige banken verstrekken aanvullende groene leningen. Het nationaal energiebespaarfonds verstrekt de [energiebespaarlening](#).

Hypotheek

Veel banken geven extra financieringsruimte en aantrekkelijke rente op zeer energiezuinige woningen. Dit kan interessant zijn als de rentevaste periode afloopt.

Subsidie

Er is subsidie beschikbaar voor isolatiemaatregelen en ventilatiesystemen. Er zijn wel een aantal voorwaarden. Zo moeten er minimaal 2 isolatiemaatregelen worden uitgevoerd voor het overgrote deel van de constructies (bijvoorbeeld de hele begane grondvloer moet worden geïsoleerd en niet alleen de woonkamer) Ook moet isolatie aan bepaalde isolatiewaarden voldoen.

Voor de ISDE-regeling kom je in aanmerking als je een zonneboiler en/of warmtepomp installeert.

Zie voor beide subsidie de site van RVO.

<https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/seeh/eigenaar-én-bewoner>

<https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/isde/particulieren>

Deze subsidie heeft een looptijd tot 1-1-2021. Het is nog niet bekend of er subsidie na 1-1-2021 te verkrijgen is.

Verantwoording

Dit advies is bedoeld om een indicatie te geven van mogelijkheden om op een goede comfortabele manier uw huis te verduurzamen of te renoveren. De berekeningen zijn indicaties bij normaal gebruik in een gemiddeld seizoen en klimaat midden Nederland. Het exacte energieverbruik is afhankelijk van (toekomstig) gebruik van de woning. Er kunnen geen rechten aan dit advies worden ontleend.

Nijmegen, 24 november 2020

Esther Schenkelaars

Bijlage Concepten energiezuinig wonen

Energiebesparing en binnenklimaat

Het energieverbruik van een huishouden bestaat normaliter uit verschillende zaken:

- Energie voor verwarmen van de woning
- Energie voor warm tapwaterverbruik
- Energie voor koken
- Energie voor verlichting
- Hulpenergie (b.v. voor de Cv-ketel)
- Energie voor huishoudelijke apparaten
- Energie voor overige apparaten

Een niet of matig geïsoleerd huis verliest in de winter veel warmte.

De normen voor comfort en energiezuinigheid zijn de afgelopen decennia sterk toegenomen. De eisen aan luchtkwaliteit, verwarming en warm watervoorziening zijn toegenomen. Een gelijkmatige temperatuur binnenshuis, boven en beneden, zowel in dag en nacht als zomer en winter, wordt als ideaal gezien. Door slim te ventileren, bijvoorbeeld met een gebalanceerd ventilatiesysteem, wordt de luchtkwaliteit verbeterd, en wordt tocht vermeden en vocht en stof tot gezonde niveaus teruggebracht.

Een comfortabel huis kan worden bereikt door het goed te isoleren en kieren goed te dicht, waardoor in het stookseizoen minder warmte verloren gaat. In de zomer blijft een goed geïsoleerd koeler.

Om energieverbruik te verlagen kijken wij vooral naar de "schil" van het huis, en minder naar binnenmuren, woningscheidende muren en tussenvloeren. Om de mate van isolatie van de woningschil te bepalen, spreken we van Rc-waarden voor (begane grond) vloer, gevels, daken etc. en van U-waarden voor kozijnen en deuren. Voor Rc-waarden geldt, hoe hoger hoe beter geïsoleerd. Isolatiewaarden gaan van ca. $R_c=0,15$ (niet geïsoleerd) tot $R_c>10$ (extreem goed geïsoleerd). Voor U-waarden geldt het omgekeerde: hoe lager de U-waarde hoe beter isolerend.

Elektriciteit voor huishoudelijk en consumptief is meestal een relatief klein deel van het totale energieverbruik en heel gebruiksafhankelijk.

Ambitieniveau zuinig wonen

Gasloos wonen

Wonen zonder gas betekent dat er een alternatief moeten worden gezocht voor:

- Het verwarmen van uw huis
- Het verwarmen van tapwater voor badkamer en keuken.
- Het gasfornuis

Voor woningen zijn op dit moment drie soorten systemen gangbaar:

- Elektrische systemen: meestal met een warmtepomp De kookplaat wordt vervangen door een elektrische kookplaat, bijvoorbeeld een inductiekookplaat.
- Biomassasystemen: het verbranden van organische materialen, bijvoorbeeld een houtkachel of pelletketel. Veelal wordt elektrisch gekookt.
- Collectieve warmte van bijvoorbeeld afvalcentrales of een collectief bodemwarmtesysteem

Deze systemen kunnen worden aangevuld met duurzame opwekking van zonne-energie, meestal

- Zonnecollectoren die water in een boiler verwarmen
- Zonnepanelen voor het opwekken van elektriciteit

Om gasloos te verwarmen is het om een aantal redenen belangrijk om de warmtevraag te beperken. Warmte wordt hoe dan ook steeds duurder. Bovendien werken nieuwe systemen anders dan de gasketel, waardoor lagere stooktemperaturen wenselijk zijn.

Zeer energiezuinige woonconcepten

Een woning is energieneutraal als de benodigde energie voor verwarmen en koelen, warm tapwater en ventilatie wordt geleverd door duurzame energieopwekking in- op of in de buurt van de woning.

Een woning is 0-op-de-meter als in de totale energiebehoefte wordt voorzien d.m.v. duurzame energieopwekking, dus inclusief huishoudelijk/consumptief verbruik.

Een woning is bijna energieneutraal als deze aan eisen voldoet t.a.v. de warmtevraag, het primaire energieverbruik en het aandeel hernieuwbare energie. Klik op het plaatje voor een leerzaam filmpje over BENG.²

Principes van een energiezuinig wonen

- (Bouw)kwaliteit: Een zeer energiezuinig huis is een huis dat bouwkundig gedegen wordt verbeterd. Hierbij wordt vooral gelet dat de schil, de buitenzijden van de woning (dak, gevels of muren, kozijnen, glas en vloer) goed op elkaar aansluitingen, dat goede materialen en technieken gebruikt zijn, en dat onderdelen van de renovatie bij elkaar passen, en elkaar versterken. Installaties en voorzieningen voor verwarming, warm water, koeling, ventilatie, en duurzame opwekking zijn goed op elkaar zijn afgestemd en hebben de juiste capaciteiten, volumes en rendementen.
- Comfort: Een comfortabel huis is een huis waarin vocht en tocht geen kans hebben, waar weinig hoeft te worden “gestookt” om een aangename binnentemperatuur te krijgen, en waar koeling eenvoudig te realiseren is. Een comfortabel huis is ook een huis waarin overal geleefd kan worden, gedurende het hele jaar, boven en beneden, waar temperaturen afgestemd zijn op het gebruik van een ruimte en eenvoudig te regelen zijn.
- De juiste volgorde: eerst besparen, dan duurzaam opwekken, en zo min mogelijk fossiele brandstoffen gebruiken. Dus eerst isoleren, dan zoveel mogelijk slim opwekken en gebruiken, en wat dan nog nodig is, via het elektriciteits- of gasnet afnemen.

² De uiteindelijke eisen die in 2020 gaan gelden voor BENG zijn minder streng geworden.